

M. Osuch p. Białewicz
13.01.2012. W.

Rzecznik Praw

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

RZECZNIK PRAW PACJENTA	
WPLYNEŁO	
11.01.2012 Leskońska (datownik)	
Znak	RzPP- 42/2012

ZESPÓŁ ds. ZDROWIA PSYCHICZNEGO	
WPLYNEŁO	
12 STY. 2012 (datownik)	
Znak	RzPP-ZZP-

DZSE-3-TSZ-045-1/12

Warszawa, 2012-01-04

Sz. P.
Krystyna Barbara Kozłowska
Rzecznik Praw Pacjenta

BIURO RZECZNIKA PRAW PACJENTA	
Wpłynęło:	10 STY. 2012 data

Szanowna Pani Minister, Rzpp 554

odpowiadając na pismo RzPP-ZZP-0713-1-1/MO/11 w sprawie realizacji zadań wynikających z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2010 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego (NPOZP)¹ uprzejmie informuję, że w oparciu o przepisy ww. rozporządzenia, Ministerstwo Edukacji Narodowej podjęło liczne działania, które mieszczą się w zakresie ustalonych priorytetów promocji zdrowia psychicznego w dziedzinie oświaty i wychowania obejmujących 5 obszarów:

1. Realizacja edukacji zdrowotnej ze szczególnym uwzględnieniem edukacji ukierunkowanej na prawidłowe odżywianie się.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17) ważnym zadaniem szkoły jest edukacja zdrowotna, której celem jest kształtowanie u uczniów nawyku dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętność tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.

Według badań prowadzonych nad zachowaniami zdrowotnymi młodzieży szkolnej (HBSC) w Polsce nadwagę ma 18 % dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Nieprawidłowości w żywieniu są przyczyną wielu zaburzeń psychicznych i psychosomatycznych. Dzieci z nadwagą zazwyczaj mają niskie poczucie własnej wartości, czują się nieatrakcyjne i gorsze w środowisku, które promuje walory szczupłej sylwetki i aktywności fizycznej. Otyłe nastolatki są często odrzucane przez rówieśników. Brak akceptacji ze strony rówieśników może w konsekwencji prowadzić do konfliktów, zachowań agresywnych czy depresji. Podstawą zapobiegania temu poważnemu problemowi

¹ (Dz. U. z Nr 24, poz. 128),

zdrowotnemu jest zmiana sposobu żywienia i zwiększenie aktywności fizycznej. Podniesieniu efektywności tych działań służy podejmowanie systematycznej współpracy z rodzicami, samorządem, przedstawicielami społeczności lokalnej. W 2010/2011 r. na zlecenie i ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej (MEN) Ośrodek Rozwoju Edukacji, placówka podległa Ministrowi Edukacji Narodowej, przygotował pakiet publikacji europejskiego projektu HEPS (*Healthy Eating and Physical Activity in Schools*) – „Zdrowe Żywienie i Aktywność Fizyczna w Szkole”:

1. Przewodnik HEPS – Promowanie zdrowego żywienia i aktywności fizycznej w szkołach.
2. Narzędzie dla szkół HEPS – Przewodnik dla szkół dotyczący tworzenia szkolnej polityki zdrowego żywienia i aktywności fizycznej.
3. Katalog i narzędzie HEPS – Katalog i narzędzie do oceny jakości szkolnych interwencji dotyczących zdrowego żywienia i aktywności fizycznej.
4. Poradnik orędownictwa na rzecz HEPS – Argumenty i strategie tworzenia polityki zdrowotnej w szkole.
5. Jak wspierać rozwój i zdrowie młodzieży – Pakiet edukacyjny zgodny z koncepcją i metodami pracy szkoły promującej zdrowie.

Przygotowane publikacje i materiały będą pomocą dla nauczycieli przy realizacji edukacji zdrowotnej, a w szczególności edukacji ukierunkowanej na kształtowanie prawidłowych zachowań i postaw w zakresie odżywiania się dzieci i młodzieży. Program HEPS w okresie obowiązywania NPOZP docelowo ma być wdrożony we wszystkich szkołach.

2. Kształtowanie umiejętności psychospołecznych oraz zapobieganie zachowaniom ryzykownym dzieci i młodzieży.

Warunkiem dobrego funkcjonowania ucznia w środowisku szkolnym i lokalnym, jak również osiągania przez niego sukcesów edukacyjnych i rozwojowych jest powiązanie procesu kształcenia z wychowaniem i profilaktyką. Służy temu program wychowawczy szkoły i program profilaktyki, które wraz z ze szkolnym zestawem programów nauczania tworzą spójną całość i uwzględniają wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Każda szkoła mając na względzie oczekiwaną sylwetkę absolwenta tworzy program wychowawczy szkoły, uwzględniający wartości ważne dla społeczności szkolnej oraz zagadnienia lub problemy, których rozwiązanie jest ważne z punktu widzenia środowiska uczniów, rodziców i nauczycieli. Szkoła ma obowiązek okresowego diagnozowania problemów, podejmowania działań profilaktycznych i korekcyjnych, adekwatnych do występujących na jej terenie sytuacji trudnych. Działania te umożliwiają realną ocenę potrzeb i stanowią szansę na zredukowanie wielu czynników ryzyka, wyzwalających negatywne zachowania uczniów zarówno w środowisku szkolnym, jak i pozaszkolnym.

Ministerstwo Edukacji Narodowej poprzez realizację rządowego programu na lata 2008-2013 „Bezpieczna i przyjazna szkoła” zaplanowało liczne działania wspierające realizację szkolnych programów wychowawczych i programów

profilaktyki. Działania przewidziane do realizacji w 2011 roku w ramach ww. programu zostały ujęte w *Harmonogramie realizacji zadań w 2011 r.*, który został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 20 kwietnia 2011 r. Aktualnie zaplanowano działania na 2012 rok, które realizować będą również zadania NPOZP, w szczególności z zakresu profilaktyki uzależnień i promocji zdrowego stylu życia.

3. Promowanie zdrowego stylu życia dzieci i młodzieży poprzez wspieranie rozwoju sieci szkół promujących zdrowie.

Sieć szkół promujących zdrowie (SzPZ) działa w Polsce od 19 lat i stale się rozwija. Obecnie w krajowej sieci jest ponad 2000 szkół. Program ten jest realizowany w ramach sieci Szkół dla Zdrowia w Europie. Szkoły Promujące Zdrowie są liderem zmian w edukacji i działają w oparciu o pięć filarów: *Całościowe podejście do zdrowia w szkole, Uczestnictwo, Jakość szkoły, Dowody, Szkoły i społeczność.*

Dla podniesienia jakości pracy szkoły w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia oraz doskonalenia współpracy społeczności szkolnej i lokalnej opracowano oraz przyjęto kryteria przynależności do sieci szkół promujących zdrowie oraz przyznawania wojewódzkiego certyfikatu. Szkoły, które spełniły określone warunki zostają przyjęte do sieci i po minimum dwóch latach pracy otrzymują wojewódzkie certyfikaty. Do wojewódzkich sieci SzPZ należą obecnie, poza szkołami różnych typów również placówki oświatowo-wychowawcze. Natomiast dla szkół, które chcą ubiegać się o Krajowy Certyfikat opracowano standardy i narzędzia.

W ramach SzPZ powołano Radę Programową, która przyjęła kierunki działań w zakresie promocji zdrowia w szkole i profilaktyki problemów dzieci i młodzieży w Polsce w latach 2010-2014. Przyjęte kierunki obejmują:

1. Wspieranie realizacji edukacji zdrowotnej w szkołach wszystkich typów.
2. Wspieranie realizacji w szkołach programów promocji zdrowia i profilaktyki, w tym szczególnie:
  - a) wspieranie rozwoju sieci i działań szkół promujących zdrowie,
  - b) wdrażanie w szkołach polityki w zakresie zdrowego żywienia i aktywności fizycznej, jako elementu profilaktyki otyłości u dzieci i młodzieży,
  - c) wspieranie realizacji programów profilaktyki zachowań ryzykownych u dzieci i młodzieży.

4. Optymalizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadziło zmiany organizacyjno-legislacyjne w obszarze kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz poradnictwa i pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Specjalne potrzeby edukacyjne dziecka rozumiane są bardzo szeroko. Mogą one wynikać zarówno z niepełnosprawności dziecka, przewlekłej choroby,

ze szczególnych uzdolnień, z niepełnosprawności, z niedostosowania społecznego, z zagrożenia niedostosowaniem społecznym, ze specyficznych trudności w uczeniu się, z zaburzeń komunikacji językowej, z choroby przewlekłej, jak i sytuacji kryzysowych lub traumatycznych, z niepowodzeń edukacyjnych, z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego, kontaktami środowiskowymi, wreszcie z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Wprowadzone zmiany wynikały z potrzeby optymalizacji dotychczasowych rozwiązań, w celu rzeczywistej indywidualizacji pracy z dzieckiem i efektywnego wspierania rozwoju jego predyspozycji i zdolności oraz pomocy w przezwyciężaniu trudności.

Celem zmian jest jak najwcześniejsze rozpoznanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dziecka oraz zapewnienie mu odpowiedniej do tych potrzeb pomocy psychologiczno-pedagogicznej, jak najbliższej w środowisku jego nauczania i wychowania.

Nowa formuła udzielania pomocy psychologiczno - pedagogicznej w przedszkolach, szkołach i placówkach oparta jest na zespołowej pracy nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów, polegającej na rozpoznawaniu potrzeb uczniów, planowaniu sposobów ich zaspokajania, wspólnym ocenianiu efektów wdrożonej pomocy, a także planowaniu sposobów wsparcia rodziców oraz współdziałania z instytucjami wspierającymi przedszkole/szkołę/placówkę w tym zakresie. Podstawą do objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną będzie nie tylko opinia lub orzeczenie poradni, ale również rozpoznanie dokonane przez nauczyciela, wychowawcę grupy wychowawczej lub specjalistę prowadzącego zajęcia z uczniem, który zgłasza taką potrzebę dyrektorowi odpowiednio przedszkola, szkoły czy placówki. W oparciu o analizę potrzeb ucznia, zespół będzie wskazywał zakres i formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zalecany czas jej trwania. Dużym wsparciem dla szkół w realizacji nowych zadań będą poradnie psychologiczno-pedagogiczne, które będą wspomagać nauczycieli i specjalistów zatrudnionych w szkołach w tworzeniu indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych oraz udzielać wsparcia merytorycznego we współpracy z ośrodkami doskonalenia nauczycieli. Nowa formuła organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej zostanie wprowadzona – w przedszkolach, gimnazjach i szkołach specjalnych wszystkich typów od 1 września 2011 r., natomiast w szkołach podstawowych i ponadgimnazjalnych od 1 września 2012 r.

Równolegle Ośrodek Rozwoju Edukacji placówka podległa Ministrowi Edukacji Narodowej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizuje projekt „Opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu pracy z uczniem zdolnym”. Projekt ma na celu wypracowanie ogólnopolskiego systemu wspierania

uzdolnień, w tym rozwiązań legislacyjnych, organizacyjnych, finansowych i metodycznych.

Wdrożenie proponowanych zmian przyczyni się do właściwej realizacji w przedszkolach, szkołach i placówkach kształcenia wszystkich uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz zwiększenia efektywności pomocy psychologiczno – pedagogicznej świadczonej zarówno na terenie szkoły, jak i w najbliższym środowisku ucznia. W konsekwencji przyczyni się do poprawy zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.

5. Optymalizacja rozwiązania systemowego w zakresie resocjalizacji i socjoterapii prowadzonych w ramach systemu edukacji, integracja działań adresowanych do dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

Działania edukacyjne, wychowawcze, terapeutyczne i resocjalizacyjne adresowane do dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem realizowane są w wyspecjalizowanych placówkach systemu oświaty, tj. młodzieżowych ośrodkach wychowawczych (MOW) i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii (MOS). Aktualnie funkcjonuje 79 młodzieżowych ośrodków wychowawczych, dysponujących łączną liczbą 4804 miejsc oraz 66 młodzieżowych ośrodków socjoterapii, w których jest 3500 miejsc.

Działania tych placówek koncentrują się w szczególności na:

- umożliwieniu wychowankom ukończenia szkoły i zdobycia kwalifikacji zawodowych,
- zapewnieniu wszechstronnej opieki i pomocy, w szczególności dotyczącej pokonania trudności, które stały się przyczyną niedostosowania społecznego,
- dążeniu do zmiany aspołecznej hierarchii wartości w kierunku przyswojenia norm społeczno-moralnych,
- identyfikacji i wzmacnianiu czynników sprzyjających korekcy zaburzeń osobowości wychowanków,
- nabywaniu umiejętności zgodnego współżycia w grupie rówieśniczej, radzenia sobie z agresją, wychodzenia z pułapki uzależnień,
- przygotowaniu warunków sprzyjających powrotowi do środowiska rodzinnego i społecznego w miejscu zamieszkania.

Skuteczność tych oddziaływań jest uwarunkowana jakością oraz kompleksową, ponadresortową formułą ich realizacji. Natomiast adresaci ww. oddziaływań - dzieci i młodzież zagrożone niedostosowaniem społecznym oraz niedostosowane społecznie - stanowią grupę wysokiego ryzyka w zakresie narażenia na czynniki stwarzające zagrożenie wystąpieniem problemów w obszarze zdrowia psychicznego.

Optymalizacja działań z zakresu systemu resocjalizacji w skali kraju będzie stanowiła jeden z priorytetów prac Międzyresortowego Zespołu do Spraw Poprawy Skuteczności Wykonania Orzeczeń Sądowych. W ramach tego Zespołu funkcjonuje *Grupa Robocza do Spraw Poprawy Skuteczności Wykonania Orzeczeń Sądowych w Przedmiocie Umieszczania Nieletnich w Placówkach Podległych Ministerstwu Edukacji Narodowej i Ministerstwu Pracy i Polityki Społecznej*, w skład której wchodzi przedstawiciele Ministra Sprawiedliwości(MS), Ministra Edukacji Narodowej(MEN), Ministra Pracy i Polityki Społecznej(MPiPS) oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji(MSWiA).

W 2011 roku, w ramach współpracy interdyscyplinarnej, na zlecenie i ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości zorganizowano cykl konferencji regionalnych nt. „*Stosowanie i wykonywanie środków wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii*”.

Uczestnikami konferencji byli sędziowie wydziałów rodzinnych i nieletnich sądów rejonowych, kierownicy rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych, kuratorzy sądowi, dyrektorzy poradni psychologiczno-pedagogicznych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodków socjoterapii, przedstawiciele kuratoriów oświaty, funkcjonariusze Policji, pracownicy placówek opiekuńczo-wychowawczych, a także instytucji i organizacji pozarządowych realizujących zadania z zakresu profilaktyki, socjoterapii i wspierania rodzin dysfunkcyjnych.

Celem konferencji było usystematyzowanie i upowszechnianie wiedzy na temat stosowania oraz wykonywania środków wychowawczych ze szczególnym uwzględnieniem środków wychowawczych polegających na umieszczeniu nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, w tym stosowania środka tymczasowego na podstawie art. 26 ustawy o *postępowaniu w sprawach nieletnich*².

Wiele miejsca poświęcono również działaniom podejmowanym na rzecz ograniczania rozmiarów zjawiska niedostosowania społecznego wśród dzieci i młodzieży w środowiskach lokalnych, w tym informacji o skuteczności stosowania przez sądy rodzinne innych środków wychowawczych z katalogu, o którym mowa w art. 6 ustawy o *postępowaniu w sprawach nieletnich*. Wynikało to z wypowiedzi kuratorów sądowych, przedstawicieli Rodzinnych Ośrodków Diagnostyczno-Konsultacyjnych, funkcjonariuszy Policji.

Z przebiegu konferencji zostały sformułowane postulaty koniecznych zmian organizacyjno-prawnych w zakresie praktyki stosowania i wykonywania środków wychowawczych wobec nieletnich umieszczanych w MOW i MOS, które w 2012 roku będą przedmiotem dalszych prac interdyscyplinarnych.

---

² (Dz. U. z 2010 r., Nr 33, poz. 178),

Jednocześnie uprzejmie informuję, że w Ministerstwie Edukacji Narodowej trwają prace nad przygotowaniem dokumentu pn. *Plan działań w zakresie ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży realizowany przez resort edukacji w ramach Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego*. Zakres tematyczny dokumentu obejmować będzie obszary przypisane do realizacji ministrowi właściwemu ds. oświaty i wychowania określone w celach szczegółowych 1.2.1., 1.2.3.; 1.3.1., 1.4.1. NPOZP.

W odniesieniu do zadania 1.2.1 NPOZP, Ministerstwo Edukacji Narodowej przygotowało już e-poradnik dla nauczycieli i rodziców pn. *Zapobieganie samobójstwom dzieci i młodzieży*, który został udostępniony na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji www.ore.edu.pl w zakładce Wydział Wychowania i Profilaktyki/Materiały do pobrania.

z poważaniem

Krystyna Szumilas